

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
державного управління, публічного
адміністрування та економічної політики
Протокол № 1 від 25.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

МЕТОДИ ТА ТЕХНІКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 «Економіка»
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	Економіка бізнесу

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник:
д.е.н., професор

_____ Вікторія БЕЛЯВЦЕВА

Завідувач кафедри
державного управління,
публічного адміністрування
та економічної політики

_____ Наталія ГАВКАЛОВА

Гарант програми

_____ Тетяна ВЛАСЕНКО

Харків
2023

ВСТУП

В умовах перманентної науково-технологічної революції життєвий цикл сучасних технологій стає меншим, ніж термін професійної діяльності фахівця. За цих умов домінуючим в освіті стало формування здатності фахівців перебудувати систему власної професійної діяльності з урахуванням соціально значущих цілей та нормативних обмежень. Здатність кожного фахівця продукувати нові знання, швидко адаптуватися до нової інформації, вміти науково узагальнювати нові процеси стає ключовою. Якщо визначити за головну мету вищої освіти підготовку такого фахівця, то процес навчання має забезпечити всебічний розвиток кожного студента. Засобом формування особистості при цьому стають наукові технології, продуктом діяльності – особистість випускника. Після закінчення вищого навчального закладу студент має бути компетентнішим не лише в професійній сфері, але й мати активну життєву позицію, високий рівень громадянської свідомості, бути здатним вирішувати будь-які завдання, які ставить життя.

Оскільки випускник повинен оволодіти знаннями щодо об'єктивних законів економіки, методології і методики організації наукової діяльності в сфері пізнання економічних закономірностей, то пріоритетною компетентністю є здатність отримувати, обробляти та усвідомлювати нову інформацію, здатність здійснювати інноваційну та наукову діяльність. Методи і техніки наукових досліджень виступає сукупністю принципів, концептуальних підходів, типових правил щодо формування уявлень і використання понять про економічні процеси та їх закономірності.

Об'єктом навчальної дисципліни є методологія як вчення про організацію та проведення наукових досліджень.

Предметом навчальної дисципліни виступають методи та техніки наукових досліджень, а також теоретичні та методологічні основи організації науково-дослідницької діяльності.

Мета навчальної дисципліни: формування та розвиток здатності до кваліфікованого застосування методологічних принципів і методів наукової діяльності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності
PH1	ЗК1, ЗК2, ЗК8
PH3	СК5
PH5	ЗК1, ЗК7, СК1, СК5
PH7	ЗК2, ЗК8, СК1
PH8	СК1

PH9	СК1, СК3
PH10	ЗК2
PH11	ЗК2, ЗК7, ЗК8, СК1, СК5

де, PH1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем;

PH3. Вільно спілкуватися з професійних та наукових питань державною та іноземною мовами усно і письмово;

PH5. Дотримуватися принципів академічної доброчесності;

PH7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень;

PH8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

PH9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень;

PH11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

ЗК8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні;

СК1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим компетентності управлінських рішень;

СК3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки;

СК5. Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Поняття та принципи методології наукових досліджень

Тема 1. Основні положення наукової методології

1.1. Поняття «наука». Функції, класифікація, особливості наукового мислення Наука як єдина система знань, її галузі (окремі науки) та підгалузі. Міждисциплінарний підхід в науковому дослідженні. Емпіричний і теоретичний рівні наукового мислення. Структура наукового знання. Гносеологія.

1.2. Специфіка економічних наук. Економічна наука як система та підсистема суспільних наук. Особливості економічного мислення.

1.3. Етика науки. Моральні принципи наукової діяльності. співвідношення науки і позанаукових форм пізнання. свободи наукового

пошуку і громадянської відповідальності вченого. Роль науки і техніки у вирішенні глобальних проблем сучасності.

Тема 2. Загальні методи наукових досліджень

2.1. Методика як інструмент наукової діяльності. Поняття «методика» в науковому дослідженні. Відмінності понять «методика» та «методичний підхід». Види методик. Структура та зміст наукової методики.

2.2. Методологія як інструмент наукової діяльності. Поняття «методологія» в науковому дослідженні. Відмінності понять «методологія», «методика» та «методичний підхід». Види методологій. Структура та зміст методології.

2.3. Спеціальні методи науково-практичного дослідження. Метод експертних оцінок. Соціально-економічне моделювання. Статистичний метод.

Тема 3. Джерела економічної інформації та сучасні методи її збирання та обробки

3.1. Інформація у вільному доступі. Поняття «Бібліографічна інформація». Види Бібліографічної інформації. Класифікація споживачів бібліографічної інформації. Роль Інтернету як пошукової системи в науковому дослідженні. Види пошукових систем Інтернет. Функції пошукових систем Інтернет.

3.2. Періодичні звіти й внутрішня документація підприємств. Поняття звітність. Види електронних форм ділового спілкування. Види звітності. Обсяг інформації, представленої в звіті; мета складання; період звітності.

3.3. Національна система науково-технічної інформації України. Закон України Про науково-технічну інформацію. Визначення та склад національної системи науково-технічної інформації.

Змістовий модуль 2. Спеціальні методи проведення економічних досліджень

Тема 4. Використання методів оцінки сукупності та групування даних

4.1. Зведення та групування статистичних даних. Поняття статистичного зведення та його види. Групування даних. Типологічне, структурне та аналітичне групування. Прийоми статистичних групувань.

4.2. Ряди розподілу та їх види. Атрибутивний ряд. Варіаційний ряд. Дискретний ряд. Інтервальний ряд.

4.3. Статистичні таблиці. Графічне зображення статистичних даних. Статистичний графік. Види графіків та правила їх побудови.

Тема 5. Використання методів оцінки динамічних рядів

5.1. Елементи та види рядів динаміки. Приведення рядів динаміки до порівнюваного вигляду. Показники рядів динаміки. Середні показники ряду динаміки.

5.2. Методи обробки динамічних рядів. Вирівнювання динамічних рядів. Методи вирівнювання динамічних рядів: збільшення інтервалів, обчислення середніх рівнів, визначення ковзкої середньої, аналітичне вирівнювання.

Тема 6. Використання кореляційно-регресійного аналізу в економічних дослідженнях

6.1. Види зв'язку між ознаками явищ. Функціональні та стохастичні види зв'язку. Кореляційна залежність.

6.2. Регресійний аналіз. Рівняння парної (прості) та множинної (багатофакторної) регресії. Види рівнянь парної регресії.

6.3. Кореляційний аналіз. Коефіцієнт детермінації. Коефіцієнт кореляції. Множинна кореляція. Кореляційно-регресійний аналіз економічних явищ.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Семінарське заняття 1	Наука як сфера людської діяльності
Тема 2. Практичне завдання 1	Формування матриці SWOT-аналізу щодо власних наукових досліджень
Тема 3. Семінарське заняття 2	Класифікація типів інформації, джерел її отримання та методів обробки
Тема 4. Практичне завдання 2	Первинна обробка даних. Графічне зображення статистичних даних
Тема 5. Практичне завдання 4	Розгляд моделей побудови рядів динаміки
Тема 6. Практичне завдання 5	Аналіз залежностей між даними. Кореляційний-регресійний аналіз.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 6	Вивчення лекційного матеріалу та нормативної бази України
Тема 1, 3	Підготовка до семінарського заняття
Тема 2, 4, 5 - 6	Підготовка до практичних занять
Тема 2, 3	Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань
Тема 1 - 6	Підготовка до заліку

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Методи навчання та викладання

При викладанні навчальної дисципліни доцільно використовувати: пояснювально-ілюстративний метод; метод проблемного викладу; евристичний метод; дослідницький метод. Для активізації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів застосовуються: проблемні лекції (т. 3), робота в малих групах (т. 3), вирішення практичних завдань на основі кейсів щодо доведення або спростування наукових гіпотез (т. 4-6).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: презентація результатів роботи в малих групах (10 балів), індивідуальні навчально-дослідні завдання (30 балів), експрес-опитування (10 балів); письмова контрольна робота (20 балів), колоквиум (30 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Рекомендована література

Основна

1. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. І. Пушкар ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (9,76 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 866 с. Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23346>

2. Методологія наукових досліджень [Текст] : навчальний посібник / А. П. Ладанюк, Л. О. Власенко, В. Д. Кишенько ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет харчових технологій. — Київ : Ліра-К, 2020. — 352 с.

3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.

Додаткова

4. Чупріна Н. В. Методологія сучасних наукових досліджень: навч. Посібник. Київ: КНУТД, 2019. 246 с.

5. Методологія та організація наукових досліджень. Методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 292 "Міжнародні економічні відносини" другого (магістерського) рівня [Електронний ресурс] / укл. І. П. Отенко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (337 КБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. - 51 с. Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24513>

Інформаційні ресурси

6. Міністерство освіти і науки України. URL: www.mon.gov.ua

7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

8. Освітній портал. URL : <http://www.osvita.org.ua>

9. Український інститут науково-технічної та економічної інформації. URL: <http://www.uintai.kiev.ua>.

10. Сайт ПНС ім. С. Кузнеця. Методичне забезпечення з навч. дисципліни «Методи та техніки наукових досліджень» [Електронний ресурс] / Л. Ю. Гордієнко. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=10157>